

Asia: VN/33762/2023

Arviointimuistio terveydensuojelulainsäädännön kokonaisuudistusta varten

Lausunnonantajan lausunto

Yleistä arviointimuistiosta

Kiitämme mahdollisuudesta lausua asiassa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kannattaa sitä, että lainsäädäntöä ajanmukaistetaan vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Jatkovalmisteluissa on tärkeää varmistaa, että henkilötietojen käsittelyä koskeva sääntely on linjassa EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679) kanssa. Kansallista liikkumavaraa tulee käyttää vain siltä osin kuin se on sallittua ja toisaalta silloin kun se on välttämätöntä henkilötietojen suojan toteuttamiseksi.

Luku 1 - Taustaa kokonaisuudistuksesta

-

Luku 2 - Nykytilan kuvaus

-

Yleistä

-

Luku 1 - Yleiset säännökset

-

Luku 2 - Viranomaiset ja niiden tehtävät

-

Luku 4 - Ilmoituksenvarainen toiminta

-

Luku 5 - Talousvesi ja lämmin käyttövesi

-

Luku 6 - Jätteet ja jätevedet

-

Luku 7 - Asunnon ja muun oleskelutilan sekä yleisten alueiden terveydelliset vaatimukset

-

Luku 9 - Hautausmaat ja hautaaminen

-

Luku 10 - Tiedonhankinta, tarkastus ja valvonta

Tiedonsaantioikeudesta

Muistiossa on todettu, että ”Laissa tulisi säätää siitä, kenellä on oikeus saada ja käyttää Vati-tietojärjestelmän tietoja salassapitosäännösten estämättä”.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kannattaa sitä, että arvioidaan viranomaisten tiedonsaantioikeuden sisältöä ja laajuutta. Tähän liittyen tietosuojavaltuutetun toimisto pitää perusteltuna sitä, että viranomaisen tiedonsaantioikeudesta säädetään laintasolla (PL 10 §) ja että tiedonsaantioikeus rajataan välttämättömiin tietoihin.

Muistion mukaan ”Tarvittaisiin tarkennuksia, jotka varmistaisivat että tietojen luovuttaminen valvontaa varten on mahdollisimman sujuvaa ilman, että salassapitosäännökset muodostavat esteitä tarpeelliselle tietojenvaihdolle.” Tietosuojavaltuutetun toimisto muistuttaa siitä, että salassapitovelvollisuus on yksi suojakeinosta, joilla on turvattu rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja. Perustuslakivaliokunta on lausuntokäytännössään katsonut, että salassapitosäännösten edelle menevässä tietojensaantioikeudessa on viime kädessä kysymys siitä, että tietoihin oikeutettu viranomainen omine tarpeineen syrjäyttää ne perusteet ja intressit, joita tietoja hallussaan pitävään viranomaiseen kohdistuvalla salassapitovelvollisuudella suojataan. Mitä yleisluonteisempi tietojensaantiin oikeuttava sääntely on, sitä suurempi on vaara, että suojatut intressit voivat syrjäytyä hyvin automaattisesti (kuten PeVL 31/2017 vp.).

Luku 11 - Tutkimuslaboratoriot ja maksut

-

Luku 12 - Kiellot ja määräykset

-

Luku 13 - Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Luku 14 - Muutoksenhaku ja päätöksen täytäntöönpano

-

Luku 15 - Erinaisia säännöksiä

-

Tietojärjestelmät

Muistiossa on muun muassa todettu, että ”Vati-tietojärjestelmän tulisi olla ympäristöterveydenhuollon asiakastieto- ja toiminnanohjausjärjestelmä, jossa käsitellään asiakkaita ja tietoja. Vati-tietojärjestelmä koostuu useista rekistereistä ja tietovarannoista, jotka kattavat terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkavalvonnan. Myös lääkelaissa (395/21987) tarkoitettua valvontaa tehdään kunnissa, ja näitä tietoja kirjataan Vati-tietojärjestelmään. - - Tulisi säätää, että Vati-tietojärjestelmään tallennetaan valvontatoimintaan liittyvät tiedot, kuten rekisteröintitiedot, hyväksymispäätökset, tarkastuskertomukset ja toiminnan luokittelutiedot.”

Arkistointiin liittyen muistiossa on muun muassa todettu, että ”Vati-tietojärjestelmän käyttötarkoituksen muuttaminen keskitetyksi arkistoksi toisi

valtakunnallista yhdenmukaisuutta ja sujuvuutta tiedonhallintaan sekä tietopyyntöjen käsittelyyn ja tietovarantojen siirtämiseen Kansallisarkistoon.”

Tietosuoja-valtuutetun toimisto katsoo, että sinänsä tietojen käsittelyn keskittäminen sekä siihen liittyvä väliaikainen keskitetty arkistointi voivat tukea tiedonhallintaa. Jatkovalmistelussa tulisi kuitenkin pyrkiä määrittämään, miltä osin arkistoitavat tietoaineistot ja muut tietoaineistot, kuten

asiakirjat sisältävät tietosuoja-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan 1-alakohdan mukaisia henkilötietoja (ks. alaviite 1) ja/tai 9 artiklan 1 kohdan mukaisia erityisiin henkilötietoihin (ks. alaviite 2) kuuluvia tietoja. Henkilötietojen käsittelyyn liittyvän sääntelyn osalta tietosuoja-asetuksen kansallinen liikkumavara pohjautuu tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 1 kohdan c- ja e-alakohtiin. Säädetävän lainsäädännön on tietosuoja-asetuksen mukaan täytettävä yleisen edun

mukainen tavoite ja oltava oikeasuhteinen sillä tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään nähden (tietosuoja-asetuksen 6 art. 3 kohta). Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 b, g, h, i ja j -alakhtiin perustuva erityisten henkilötietoryhmien käsittely edellyttää, että käsittelyperusteen ohella kansallisessa lainsäädännössä on säädetty asianmukaisista ja erityisistä suojatoimista rekisteröityjen oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Arkistoinnista säädettyä on lisäksi huomioitava, että yleisen edun mukaisesta arkistoinnista säädetään tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan j-alakohdassa sekä 89 artiklassa.

Muistion mukaan ”Laissa tulisi säätää, että Vati-tietojärjestelmän yhteisrekisterinpitäjiä ovat Ruokavirasto, Valvira, aluehallintovirastot ja kunnat. Kunkin rekisterinpitäjän tulee vastata eri lakien mukaisista järjestelmään tallentamisesta tiedoista, niiden laadusta ja turvallisuudesta sekä henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta. - - Ruokavirasto vastaisi tietojärjestelmän teknisestä ylläpidosta, käyttäjäystävällisyydestä ja kehittämisestä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.”

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnittää huomiota siihen, että rekisterinpitäjäksi tulee osoittaa sellainen taho, joka tosiasiallisesti käyttää rekisterinpitäjälle kuuluvaa määräysvaltaa ja voi toteuttaa rekisterinpitäjälle kuuluvat velvoitteet. Yhteisrekisterinpitäjyydestä säädetään tietosuoja-

asetuksen 26 artiklassa (alaviite 3). Rekisterinpitäjän määritelmä (alaviite 4) on lähtökohtana tietosuoja-asetuksen 26 artiklassa määritellylle yhteisrekisterinpitäjä-käsitteelle. Tietosuoja-asetuksessa tietojärjestelmän tekniset ylläpitäjät toimivat yleensä henkilötietojen käsittelijän roolissa. Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tahoja, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun (tietosuoja-asetuksen 4 artikla, alakohta 8).

Euroopan unionin tuomioistuin on oikeuskäytännössään rekisteröityjen suojaamista koskevan tarkoituksen toteuttamiseksi tulkinnut yhteisrekisterinpitäjyyttä melko laajasti. Tietosuoja-asetus ei salli sitä, että kansallisesti määriteltäisiin rekisterinpitäjän tai yhteisrekisterinpitäjän käsitteet tietosuoja-asetuksesta poikkeavasti. Arvioidessa yhteisrekisterinpitäjä, toimijoiden tosiasiallisten roolien määrittäminen on tärkeää velvollisuuksien ja vastuiden toteuttamiseksi. Rekisterinpitäjän määrittelemisen tosiasiallisen tilanteen mukaisesti on tärkeää sen vuoksi, että rekisterin-

pitäjän vastatessa henkilötietojen käsittelystä, sen on voitava myös tosiasiallisesti vaikuttaa siihen, miten henkilötietoja käsitellään. Yhteisrekis-

terinpitäjä koskevan järjestelyn tulee vastata tosiasiallista asiointitilaa.

Tietosuojavaltuutetun toimisto kiinnittää myös huomiota myös siihen, että tietojärjestelmän käyttöoikeuksien tulee olla asianmukaisia (tietosuoja-asetuksen 32 artikla henkilötietojen käsittelyn turvallisuudesta).

Alla vielä alaviitteet edellä todetuista keskeisistä käsitteistä sekä artikloista:

1) Henkilötiedoilla tarkoitetaan kaikkia tunnistettuun tai tunnistettavissa olevaan luonnolliseen henkilöön liittyviä tietoja. Tunnistettavissa

olevana pidetään luonnollista henkilöä, joka voidaan suoraan tai epäsuorasti tunnistaa erityisesti tunnistetietojen, kuten nimen, henkilö-

tunnuksen, sijaintitiedon, verkkotunnistetietojen taikka yhden tai useamman hänelle tunnusomaisen fyysisen, fysiologisen, geneettisen,

psykkisen, taloudellisen, kulttuurillisen tai sosiaalisen tekijän perusteella.

2 Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1-kohdassa on säädetty erityisistä henkilötiedoista. Kohdan mukaan sellaisten henkilötietojen käsittely,

joista ilmenee rotu tai etninen alkuperä, poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus tai ammattiliiton jäsenyys sekä

geneettisten tietojen käsittely, biometristen tietojen käsittely henkilön yksiselitteistä tunnistamista varten tai terveyttä koskevien tietojen

taikka luonnollisen henkilön seksuaalista käyttäytymistä ja suuntautumista koskevien tietojen käsittely on kiellettyä. Erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia henkilötietoja saa käsitellä, kun kieltoon on säädetty poikkeus EU:n tietosuoja-asetuksessa tai erikseen unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä.

3 Tietosuoja-asetuksen 26 artiklan 1 kohdan mukaan, jos vähintään kaksi rekisterinpitäjää määrittää yhdessä käsittelyn tarkoitukset ja keinot, ne ovat yhteisrekisterinpitäjiä. Ne määrittelevät keskinäisellä järjestelyllä läpinäkyvällä tavalla kunkin vastualueen tietosuoja-asetuksessa vahvistettujen veloitteiden noudattamiseksi, erityisesti rekisteröityjen oikeuksien käytön ja 13 ja 14 artiklan mukaisten tietojen toimittamista koskevien tehtäviensä osalta, paitsi jos ja siltä osin kuin rekisterinpitäjiin sovellettavassa unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä määritellään rekisterinpitäjien vastualueet. Järjestelyn yhteydessä voidaan nimetä rekisteröidyille yhteyspiste. Saman artiklan 2 kohdan mukaan edellä 1 kohdassa tarkoitettu järjestelystä on käytävä asianmukaisesti ilmi yhteisten rekisterinpitäjien todelliset roolit ja suhteet rekisteröityihin nähden. Järjestelyn keskeisten osien on oltava rekisteröidyn saatavilla. Edelleen artiklan 3 kohdan mukaan, riippumatta 1 kohdassa tarkoitetun järjestelyn ehdoista rekisteröity voi käyttää tietosuoja-asetuksen mukaisia

oikeuksiaan suhteessa kuhunkin rekisterinpitäjään ja kutakin rekisterinpitäjää vastaan.

4 Rekisterinpitäjällä tarkoitetaan yleisessä tietosuoja-asetuksessa luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, viranomaista, virastoa tai muuta elintä, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot; jos tällaisen käsittelyn tarkoitukset ja keinot määritellään unionin tai jäsenvaltioiden lainsäädännössä, rekisterinpitäjä tai tämän nimittämistä koskevat erityiset kriteerit voidaan vahvistaa unionin oikeuden tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti.

Terveydensuojelulain hallintomenettelyjen arviointi ja kehittämistarpeet

-

Liite 1 Sosiaali- ja terveysministeriön asetus asunnon ja muun oleskelutilan terveydellisistä olosuhteista sekä ulkopuolisten asiantuntijoiden pätevyysvaatimuksista (545/5015)

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Ympäristövaikutukset

-

Muut ihmisiin kohdistuvat yhteiskunnalliset vaikutukset

-

Heinonen Jasmina
Tietosuojavaltuutetun toimisto